

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

De Eugraphio Terentii interprete

Gerstenberg, Heinrich

Jenae, 1886

III. De commentis Eugraphiani redactionibus

languida et molesta est, non Eugraphii culpa assignandum est, sed aetatis, quae a veris litterarum studiis abalienata adeo quasi obriguerat, ut formam magis quam rem ipsam spectaret; aetatitribuendum est, quod artes eae, quae praecipue formam tractant, rhetorica et grammatica florebant vel potius colebantur et quod poetarum antiquorum opera non ipsorum causa legebantur, sed ad studia grammatica rhetoricaque expedienda adhibebantur.

III.

De commentii Eugraphiani redactionibus.

De origine et fontibus commentii eius, quod utraque redactione praebetur, disputatio nostra ad finem perducta est; nunc quidem ad duas illas redactiones, quae codd. L¹ et L² traditae sunt, redire earumque condicionem accuratius perscrutari tempus est. Sed ut hoc praemitamus: de redactionibus acturi in eo maximopere laboramus, quod nobis non omnium ac ne praestantissimorum quidem codicum notio satis accurata est; hoc quoque iniquissimum, quod cod. L¹, quo solo redactionis B exemplum videtur servatum esse, non plenos ad sex fabulas commentarios, sed ad quattuor tantummodo ac ne eos quidem plenos continet, ut redactionem B omnino non ad omnes fabulas habeamus. Quae cum ita sint, quaestionem de redactionibus commentii Eugr. hoc loco ad certum finem a nobis perducere non posse per se manifestum est.

§ 21. Triplex ratio inter utramque redactionem supra allatam intercedere potest: aut red. A vere Eugraphiana est, ut red. B ex ea derivata sit; aut B vera est, ut ex ea A exorta sit; aut neutra vere Eugraphiana

est, ut utraque commenti veri et adhuc perditi retractatio sit.

Primum de red. A ita agamus, ut additamenta, quae in altera redactione desunt, consideremus; inter ea et primum et nobilissimum obtinere locum scholia ea vidimus, quibus figurae orationis afferuntur. (cf. p. 9). Nunc eas tractare et definitiones singularum, unde Eugraphius repetiverit, inquirere placet, id quod utilissimum esse cognoscemus, quia eae figurarum definitiones certis e fontibus fluxerunt.

Rhetores graecos latinosque formas eas, quae ad exornandam orationem usurpantur, in tropos vel motus et in figuras, figuras in sententiarum et verborum divisisse notum est: cuius divisionis apud Eugraphium vestigium ullum adeo non invenitur, ut plurimis locis nudos terminos technicos qui vocantur commemorasse satis habeat, paucis figurae significationem (Andr. I, 1, 15. II, 3, 12 etc.), nullo tropi ¹⁾ addat. Nunc singulas figuras enumerare et quae ad singulas addenda sunt, explicare nobis liceat.

1) synathrismos: Andr. I, 1, 15 ²⁾. Definitioni solus Cassiodorius verbis his respondet (comm. in ps. 30 v. 27): „... synathroësmos, latine congregatio, ubi in unum aut multa crimina aut multa beneficia colliguntur“.

2) eclipsis: Andr. I, 1, 122. cf. Don. ibid. et Eun. V, 9, 20 (Hahn. progr. II. p. 10).

3) apostropha: Andr. I, 4, 5: „id est conversio ad deum, quae fit, cum vires nostras excedit negotium.“

1) Uno red. A loco tropi significationem invenimus: Andr. V, 4, 41: „medicari mihī pulcherrimus tropus est in negotiis servata translatione a personis, quippe medicina viventibus proprie prodest.“

2) Definitiones, quarum contextum non afferimus, apud Westerhovium sunt.

Definitionis pars „quae fit“ etc. ex versus Terentiani sensu fluxisse videtur; pars prior cum Cassiod. (comm. in ps. 19 v. 6 etc.) congruit.

4) homoeoptoton. polyptoton: Andr. II, 1, 19: „hic figurae sunt h. vel p. .“ — Figurae homoeoptoti usus hoc loco servatur, polyptoton interpolationem sapit. (cf. Hahn. progr. I p. 13. 14).

5) Andr. II, 2, 28: „sane ornati et tumulti anti-que dixit secundae declinationis faciendo figuram [lacuna]“. E corp. Don. supplendum esse censemus: „archaismon“.

6) paronomasia: Andr. II, 3, 12. III, 5, 11. cf. Aquilae Romani (H. p. 30, 32) et Martiani Capellae (H. p. 481, 6) definitionem simillimam.

7) acyrologia: Andr. II, 3, 21. IV, 2, 13 (cod.: „achirologia“).

8) amphibolia: Andr. II, 5, 19: „et est a. (cod.: „amphiboloia“) per casum accusativum“. Hanc figurae speciem apud Donatum grammaticum (K. IV p. 395, 20) appellari videmus, e quo Isidorus or. I, 33, 13 sumpsit.

9) antisagoge. epimone: Andr. III, 2, 14. 36.

10) epitrochasmus: Andr. III, 2, 15: „abhinc est e. (cod.: „epitrocosmos“) id est dicti rotatio“. V, 1, 16. (cf. Don. Eun. IV, 7, 34. Phorm. II, 3, 43). Haec definitio congruit cum Cassiod. comm. in ps. 22 v. 9 et 69 v. 1.

11) leptologia: Andr. III, 2, 31: „et per l., quae fit, quando res singulae mitiutim (sic!) proferuntur etc.“ cf. Cassiod. comm. in ps. 51 v. 3: „leptologia id est subtilis locutio, quando res singulae minutatim ac subtiliter indicantur“. Quibus e Cassiodorii verbis Euphrasii locus emendatur.

12) caracterismos: Andr. III, 3, 23. Heaut. IV, 5, 1. — De caracterismo omnes fere figurarum scriptores agunt; sed Eugr. definitio ab illorum ita dis-

crepat, ut temporis futuri ratio addatur. Unus Cassiodorius similem vim characterismo imposuit; cf. comm. in ps. 36 v. 32: „narratio haec per figuram ch., quae latine informatio vel descriptio dicitur, tempus beatae resurrectionis ostendit“. cf. ps. 9 v. 25 etc.

13) palinlogia. anadiplosis: Andr. III, 3, 33. IV, 1, 18. cf. Aqu. Rom. H. p. 31, 12 et Mart. Cap. H. p. 481, 10. — Ad. II, 3, 3. Quamquam palinlogiae definitio cum Aqu. Rom. et Mart. Cap. consentit, tamen palinlogiam et anadiplosin figuras inter se confusas esse putamus; si enim Aquilae et Martiani definitionem, quam ad anadiplosin adiciunt (H. p. 32, 6. 481, 18), conferimus, verbis illis Terentianis, ad quos red. A palinlogia adnotatur, anadiplosin et versu eo, ad quem anadiplosis, palinlogiam secundum Aquilae praecepta contineri intellegimus.

14) metonymia. hypallage: Andr. III, 3, 33. V, 4, 9. Eun. I, 1, 34. Has figuras Cic. orat. XXVII, 93 et Quint. VIII, 6, 23 in unam contrahunt; quas Eugraphius an eodem sensu non adhibuerit, dubitamus; hypallage enim ita usurpari ex utroque exemplo cognoscitur, ut id, quod efficitur, pro eo, qui efficit, ponatur. Haec significatio cum Cassiodorii definitione hac congruit (comm. in ps. 52 v. 3): „ut videat, id est videre faciat . . . haec figura dicitur h., id est permutatio, quoties videre aut cognoscere dicimus eum, qui videre vel cognoscere nos facit“. — De metonymiae significatione ex unico illo loco nihil concludi potest.

15) parenthesis: Andr. III, 3, 36. cf. Don. a. h. l.

16) brachylogia: Andr. III, 3, 37 (vide p. 26). cf. Cassiod. comm. in ps. 49 v. 9.

17) epexegetis: Andr. III, 3, 38.

18) zeugma: Andr. III, 3, 39.

19) aetiologia: Andr. III, 3, 42 (v. p. 27). III, 4, 1. V, 5, 4. cf. Cassiod. comm. in ps. 15 v. 10.

20) ironia. antiphrasis. sarcasmos. asteismos.

Andr. III, 4, 5: „egon istuc| qua (cod. „quo“) gravitate pronuntiationis, ut in ironia fieri solet, ille se absolvit“. IV, 1, 34. 2, 9 (Don.). 4, 16 (Don.). Eun. II, 2, 23. V, 9, 26 (?). Heaut. V, 1, 77 (cf. p. 93 adn.). Ad. II, 1, 22 (Don.). Hec. II, 1, 36 (Don.). — Andr. III, 5, 10. — Differentia, quae inter ironiam et antiphrasin a grammaticis affertur, etiam in red. A servatur. Nam ironiam orationem esse, quae pronuntiationis gravitate sensum in contrarium redigat, contra antiphrasin vel dictionem e contrario significantem vel ironiam unius verbi esse et grammatici (Don. K. IV p. 401, 30. Char. K. I p. 276, 9. Diom. K. I p. 462, 7 etc. Isid. or. I, 36, 25. Bed. H. p. 615, 36) et hi red. A loci docent. — Addimus sarcasmon: Andr. IV, 1, 50. 3, 15. V, 4, 37 et asteismon: Heaut. V, 1, 4.

21) hypozeuxis: Andr. III, 4, 22 (cod.: „ypozeusis“). cf. gramm. et Cassiod. comm. in ps. 1 v. 1 etc.

22) erotema: Andr. III, 5, 1: „id est interrogatio“. cf. Cassiod. comm. in ps. 2 v. 1 etc.

23) metaphora: Andr. IV, 1, 24. V, 4, 37. 45. Phorm. I. 4, 52 (Don.).

24) synchoreis: Andr. IV, 1, 25 (cod.: „sinchrisis“; edd.: „σύνχρησις“). V, 3, 18. Simillima est Cassiodorii definitio comm. in ps. 77 v. 31.

25) paraleipsis: Andr. IV, 2, 4: „p. (cod.: „paralemsis“) est praeteritio, cum praeterrmittentes .. etc.“. (aliter Don. Phorm. I, 3, 16). Ad verbum consentiunt Aqu. Rom. (H. p. 24, 25) et Mart. Cap. (H. p. 478, 3).

26) parabole. icon. homoeosis. paradigma. Andr. IV, 2, 15. V, 5, 3. Heaut. IV, 3, 15: „per icona (cod.: „per ycon“, edd.: „πάραισον“) vel parabolen (cod.: „parabole“), quae sunt species homoeoseos (cod.: „omoe-

osis“). Parabolen rerum genere dissimilium comparisonem (cf. Cassiod. comm. in ps. 1 v. 3) et homoeoseos speciem esse plerique grammatici exponunt; cf. Don. K. IV p. 402, 21. Char. K. I p. 277, 6. Diom. K. I p. 463, 10 etc. Isid. or. I, 36, 31 (sed cf. 33). Bed. H. p. 618, 8. — paradigma: Heaut. V, 1, 47.

27) antonomasia: Andr. IV, 3, 4 (cod.: „anthomasivum“). Hic quoque divisio apud grammaticos usitata — ab animo, a corpore, extrinsecus — tangitur. cf. Don. K. IV p. 400, 15. Char. K. I p. 273, 22. Diom. K. I p. 458, 31 etc.¹⁾. Isid. or. I, 36, 11. Bed. H. p. 613, 5.

28) prosphothesis: Andr. IV, 3, 17: „p. id est exclamatio ad deum“. Heaut. IV, 3, 12. cf. Cassiod. comm. in ps. 54 v. 16 etc.

29) soloecismus: Andr. IV, 4, 33. Hoc et insequentia scholia usque ad Andr. V, 4, 16 cum codex L² (ex L¹ suppletus) non praebeat, Lindenbrogio debemus, qui illa e cod. P¹ sumpsit. Hoc scholion Eugraphio haud dignum et suspiciosum esse nobis videtur.

30) prothesis: Andr. IV, 5, 13. Haec figura vere grammatica apud solos grammaticos invenitur.

31) syndyasmos: Andr. V, 1, 9 (Lind.: „συνδιασμός“). Hanc figuram, quae apud Graecos nomine *συνδυάσις* exstat (cf. Joh. Sic. Walz. rhet. gr. VI, 287. 288. cf. ibid. VII, 1015. VIII, 565), inter Latinos unus Cassiodorius commemorat, cuius definitio attingitur; cf. comm. in ps. 62 v. 12: „id schema graece syndyasmos²⁾, latine collatio . . . quoniam diversarum partium bona malaque collatione facta referuntur“. ps. 11 v. 7 etc. cf. red. A schol. Andr. II, 3, 22.

1) M. Plot. Sacerdos (K. VI p. 460, 24) addit quartum: a loco.

2) Legitur apud Cassiod. et syndicasmos et syndesmos.

32) antitheton: Andr. V, 4, 7. Heaut. V, 4, 16. cf. Aqu. Rom. H. p. 29, 29 et Mart. Cap. H. p. 480, 11.

33) sardismos: Andr. V, 4, 17: „... ubi est figura s. propter commixtionem linguarum.“ cf. Cassiod. comm. in ps. 59 v. 6.

34) cacemphaton: Andr. V, 4, 30. Haec figura magis grammatica cum apud alios, tum hoc loco Terentiano addito apud Don. K. IV p. 394, 32 et Mart. Cap. H. p. 475, 24 invenitur.

35) aenigma vel paroemia: Andr. V, 4, 38.

36) catachresis: Andr. V, 4, 40: „memoriam per c. (cod.: „catacrisin“) pro oblivione“.

37) metalepsis: Andr. V, 4, 41: „et ‚voluptas‘ m. (cod.: „methalensis“) est gradatim aliud innuens“. cf. Don. K. IV p. 400, 4: „m. est dictio gradatim pergens ad id, quod ostendit“. cf. Char. K. I p. 273, 5. Diom. K. I p. 458, 7 etc. (Isid. or. I, 36, 7). Bed. H. p. 612, 25.

38) charientismos: Andr. V, 4, 45: „ch. est, quo pater filio gratius respondit“. cf. Don. K. IV p. 402, 9: „ch. est tropus, quo dura dictu gratius proferuntur“. cf. Char. K. I p. 276, 20. Diom. K. I p. 462, 25 etc. Isid. or. I, 36, 27. Bed. H. p. 616, 11.

39) ? Heaut. IV, 2, 6: figurae nomen cod. L² excidit; legitur enim: „bolum tantum per figuram (lac.) pro dolum id est praedam“.

40) diasyrmos: Heaut. IV, 3, 31. Definitio, si verba „quando . . inducit“ e Ter. v. 711 derivantur, ei similis est, quam Aqu. Rom. H. p. 26, 20 et Mart. Cap. H. p. 478, 25 adhibent.

41) hyperbole: Heaut. IV, 4, 26.

42) ethopoeia: Heaut. IV, 5, 1. Phorm. IV, 3, 45. Quint. IX, 2, 58 ethopoeiam in factis et dictis versari dicit. In red. A solis de dictis usurpatur, quam specialem significationem Cassiod. comm. in ps. 80 v. 7

profert verbis his: „hoc schema dicitur e., quoties aliquem introducimus ad loquendum (fortasse scribendum: „alloquentem“)“.

43) *parison*: Heaut. V, 4, 16; similiter Aqu. Rom. H. p. 30, 12 et Mart. Cap. H. p. 480, 20; ad verbum Casiod. comm. in ps. 83 v. 12 etc.

44) *litotes*¹⁾: Ad. I, 2, 61; haec figura etiam hoc corp. Don. loco attingi videtur; eadem saepissime apud Servium invenitur: cf. comm. in Verg. Aen. I, 77. 387. 479. V, 39. 809 etc.

45) *pleonasmos*: Ad. II, 3, 6 (cf. Schop. progr. p. 6). In corp. Don. legitur „archaismos“; utraque figura suo iure hoc loco posita est.

46) *syncope*: Phorm. I, 2, 51: „commorat autem pro commoverat per syncopam“. Idem scholion una cum figura in corp. Don. exstat (cf. Don. Eun. II, 3, 30).

47) *periphrasis*: Phorm. II, 2, 32: „nam revera in primo coitu est maximus labor et difficultas per periphrasin sumpta translatione“. In corp. Don. scholion simile legitur, sed periphrasis figura deest.

§ 22. Hae figurae in red. A exstant, quas omnes omisso loco uno duobusve (vide sub 13) secundum rhetorum praecepta et exempla positas esse apertum est. Hoc quoque intellegitur: figurarum definitiones et usum non promiscue cum quibuslibet, sed cum certo scriptorum numero consentire. Nonnullae figurae, sed eae tantummodo, quibus²⁾ definitio addita non est, ad eosdem locos in corp. Don. adscriptae leguntur: eclips-

1) Volkmannius (elemente d. rhet. p. 265) eam figuram apud unum Servium invenit; Hahnus (progr. II p. 8) Don. Ad. IV, 2, 13. Hec. V, 1, 15. 2, 9 adiecit; addimus Porph. comm. in Hor. carm. I, 17, 8.

2) Fortasse eclipsis (2) excipienda est.

sis (2), parenthesis (15), metaphora (23), litotes (?44), syncope (46); quater ironia (20); praeterea archaismos (5) e corp. Don. uno loco supplenda esse videtur. Quare conexum figurarum inter red. A et corp. Don. intercedere apparet. Atque eas figuras maximam partem e commentariis Terentianis prioribus in commentum Eugr. receptas esse, quamvis magni de uno loco (Hec. II, 1, 36) scrupuli nobis sint, verisimillimum est.

Nonnullae figurarum definitiones in illas, quae ab Aquila Romano allatae et a Martiano Capella transcriptae sunt, quadrant; congruunt enim ita, ut alius scriptoris consensus non accedat, inter se figurarum harum definitiones: paronomasiae (6), palinlogiae (13), paraleipseos (25), antitheti (32), diasyrmi (40). Quae definitiones quin ad Aquilae Romani librum regrediantur, dubium non est; sed cum palinlogiae (13) definitio Eugraphiana propius ad Martiani quam ad Aquilae verba quadret, ex illius libro eas definitiones exscriptas esse comprobamus. Habemus igitur hanc scriptorum seriem, quorum sequens antecedentis scrinia compilasse videtur: Aquilam Romanum, Martianum Capellam, Eugraphium vel red. A auctorem.

Alia scriptorum series exstat, cui auctor noster inserendus est. Definitiones enim multarum figurarum tritissimae apud grammaticos et recentiores inveniuntur; appellavimus Donatum Charisium Diomedem et qui eos exscripserunt: Isidorum et Bedam; addimus M. Plotium Sacerdotem et Pompeium. Quorum figurae et definitiones hae in red. A usitatae sunt: amphibolia (8), ironia et antiphrasis (20), parabole (26), antonomasia (27), prothesis (30), metalepsis (37), charientismos (38). Harum figurarum cum alia apud alium desit, qui potissimum in red. A exscriptus sit, pro certo non dicimus; Isidorum (cf. § 28) fontem non fuisse inde elucet, quod paraboles et metalepseos definitiones Isidorianae non

satis accurate cum reliquorum congruunt; proxime Donati verba in red. A tanguntur. Ac ne hoc quidem putamus, harum definitionum fontem unius grammatici librum fuisse; nam eae figurae definitionesque, quae apud grammaticos inveniuntur, tam tritae fuisse et in omnium ore adeo versatae esse videntur, ut in red. A non ex certo libro, sed ex memoria scriptoris haustae sint. Accedit, quod nonnullae [metalepsis (37), charientismos (38)] liberius citantur.

Ad extremum redactioni A cum Cassiodorii commentariis in psalmos maxima figurarum definitionumque similitudo est: cf. synathrismos (1), apostropha (3), epitrochasmos (10), leptologia (11), characterismos (12), hypallage (14), brachylogia (16), aetiologia (19), erotema (22), synchoresis (24), (parabole 26)¹⁾, prospho-nesis (28), syndyasmos (31), sardismos (33), ethopoeia (42), parison (43). Hic conexus angustissimus est, nam in eo numero insunt figurae definitionesque, quae a nullo alio scriptore aut graeco aut latino similiter adhibentur, veluti syndyasmos et synchoresis. Praeterea hoc respiciendum est: in praefatione Cassiodorius (cap. XV) „de eloquentia totius legis divinae“ verba facit atque cum alia rhetorica, tum orationis figuras saepissime in libris sacris reperiri explicat (ed. Gar. II p. 7 b); neque vero solas figuras eas, quas viri artium saecularium periti docuerint et in libris profanis adhibuerint, in libris sanctis agnosci dicit, sed „alios proprios modos (sc. locutionum i. e. tropos) in divinis elogiis esse declaravit (sc. Augustinus de doctr. Christ. libr. III), quos grammatici sive rhetores nullatenus attigerunt“. Quibus verbis novas i. e. rhetoribus prioribus ignotas figuras in scriptis sacris inesse Cassiodorius contendit easque explicandas sibi proponit. Et affert uberiusque definit

1) Cf. grammaticorum seriem.

permultis commentariorum locis figuras non solum iam ante usitatas, sed etiam haud paucas, quas apud scriptores, qui ante eum erant, aut omnino non aut rarissime tantummodo invenimus¹⁾. Cf. ²⁾ ἀντιπρόσωπον: ps. 78 v. 8. ἀντιστάθμησις: ps. 125 v. 6. διαφόρησις: ps. 36 v. 22. ἐπέμβασις: ps. 3 v. 1 etc. ἐξετασμός: ps. 23 v. 3. ὑπέρθεσις: ps. 17 v. 12 etc. μυθοποιία: ps. 4 div. μετρίασμός³⁾: ps. 30 v. 15 etc. synchoresis . syndyasmos. — Jam cum in red. A pars earum figurarum definitio- numque novarum una cum aliis Cassiodorianis legatur, quid quaesumus certius est, quam illas e commentariis Cassiodorianis in red. A fluxisse?

Hos igitur in figuris red. A tractandis fontes enucleavimus: paucae figurae ad commentarios Terentianos redeunt; figurae eae, quibus definitiones additae sunt, ex Martiani Capellae libro de arte rhetorica, grammaticorum doctrina, Cassiodorii commentariis in psalmos repetitae sunt⁴⁾.

Nunc quidem utrum eae figurae ab ipso Eugraphio positae sint, an recentiore aetate in eius libros irrepserint, ut inquiramus, ne in hoc offendatur praemonemus, quod figurarum mentio in commentario fabulae primae frequentissima, deinde rarior sit. Nam exemplo similimo, cuius de integritate nemo adhuc dubitavit, utimur: commentario breviori Vergiliano, quem ipsius Servii esse

1) Cf. Ebert, geschichte der litt. des m. a. im abendlande: I p. 482.

2) Harum figurarum pars in schem. dian. Halm. p. 71 —77 continetur, qui liber cum ex parte ad Cassiod. redeat, momenti non est.

3) Cf. Suid. s. v. ἀκρίσια.

4) Litotes figura (44) ex Servio in red. A transisse potest, cum commentarius Eugraphianus a Serviano pendere possit. Neque vero huic uni exemplo multum tribuendum est.

nemo non concedit. Eius enim initio saepissime figurae adhiberi et pleraeque accuratius definiri solent (cf. comm. in Aen. I, 1. 3. 9. 22. 23. 30. 61. 65. 73. 77. 114. 118. 120. 159. 193. 198. 203. 208 etc.); sed iam in libro altero definitiones figurarum rariores fiunt et in ultimis libris fere plane desiderantur atque etiam nudarum figurarum numerus imminuitur. Idem Eugraphius facere potuit et fecisse eum ipsum verisimile est, praesertim cum per red. A consuetudo haec servata sit, qua figurae singulae primo quo adhibentur loco definiuntur, posterioribus nudi termini ponuntur.

Jam si haec red. A additamenta cum cod. L¹ redactione (B) conferimus, in hac figuras eas deesse diximus. Qua de causa red. B nobis suspecta atque recentior esse videtur. Nam quicumque inde a sacculo secundo vel tertio in poetarum opera commenta scribebant, eorum neminem invenimus, quin studio et amore orationis figuras ad poetarum locos illustrandos adnotaverit. Evolvās quaeso commentarios ex illo tempore factos in Vergilium Horatium Persium ¹⁾ Lucanum Juvenalem, evolvās corpus Don.: quae omnia figuris repleta esse invenies. Accede nunc ad Eugraphium, qui commentarium praecipue rhetoricum fecit, qui Terentii virtutem oratoriam demonstrare, qui discipulos eo libro artis rhetoricae elementis imbuere sibi proposuit: quid mirum, quod is, ut status, ita figuras multas affert explicat definit? Immo si illae figurae, ut in red. B desunt, Eugraphio abdicerentur, ut posteriore demum tempore interpolatae esse viderentur, nonne Eugraphii commentum ab aetatis usu plane abhorreret figurarumque mentio gravissime desideraretur? Conferatur totius commentii quasi conclusio, quae primis verbis respondere videtur: Phorm. V, 8, 1: „abhinc usque ad finem conti-

1) Cf. O. Jahn. prolegg. in Pers. sat. p. CXIV.

nuatim (sic Zeunius; edd.: „continuati“) pulcherrimus statuum et figurarum ordo contextitur“. Quae verba qui scripsit, et status et figuras explicavit neque quin is Eugraphius fuerit, dubitamus.

Ut ad singula descendamus, in red. B figuras exstare negavimus; at ut veri simus, duobus locis, quibus in corpore Don. respondetur, eae inveniuntur: Eun. II, 2, 23: „scitum“ inquit elegantem; ironia“ (cod. L¹: „hyronia“), qui locus minoris momenti est, quia in ea parte commentarii in Eun. permagnam similitudinem illam neque satis explicatam utrique redactioni esse vidimus (cf. p. 13. 14) — et Phorm. I, 4, 52: „metaphora a bello“, quam figuram ex antiquiore quodam commentario Terentiano fluxisse corpus Don. et Isidorus testes sunt (cf. p. 45). Itaque res haec est: nonnullae figurae e commentario antiquiore haustae in red. A inveniuntur, quarum duae in red. B exstant. Quid inde efficitur? Eugraphium duas illas figuras e commentario sumpsisse, ceteras figuras ab interpolatore quodam ex fonte eodem compilatas esse? Immo potius ex duabus illis figuris haud dubie Eugraphianis conclusio de ceteris fit, ut cunctas ab uno eodemque i. e. ab Eugraphio repetitas esse atque plerasque in red. B excidisse colligamus. cf. Phorm. I, 2, 51: Don.: „commorat n. o. | figura σνγ-κοπή pro commoverat“. (cf. Eun. II, 3, 30). Eugr. red. A: „commorat autem pro commoverat per syncopam“. red. B: „commorat autem commoverat“. Figuram syncopam una cum reliquo scholio ab Eugraphio in librum transcriptam esse et in red. B excidisse probabilius est, quam solum scholion reliquum ab Eugraphio ex fonte repetitum et figuram ab interpolatore ex eodem fonte adiectam esse. Ergo figurae eae, quibus in corpore Don. respondetur, ab ipso Eugraphio positae et in red. B omissae sunt¹⁾.

1) Qui figuras eiecit, ironiam et metaphoram duobus

Jam cum in red. B nonnullas figuras excidisse probabile sit, de ceteris idem colligere non dubitamus. Neque desunt loci red. B, quibus figurarum vestigia quasi per contextum perlucere intellegimus, ut iis quoque locis illas positas fuisse statuamus. cf. Andr. I, 1, 15: in utraque redactione „adversum te“ duplici ratione explanatur et verbis his concluditur: „sed melior est interpretatio superior“. Sequitur in red. A synathrismos figura eiusque definitio (cf. p. 80), cuius adnotationis loco red. B molestissime haec supra dicta repetit: „adversum te“ apud te melius intelligitur“. Est ergo in red. A figurae exemplum, in red. B supervacanea repetitio sententiae iam supra allatae; itaque figuram ab Eugraphio positam redactor eiecit atque, quasi ut lacunam compleat, supra dicta repetivisse videtur. cf. Andr. III, 2, 14: red. utraque: „saltem accurate| ita me, inquit, dolis debes fallere, ut in omnibus actibus tuis videar a te timeri“.

red. A: „et est figura antis-
agoge proposita superius
epimone. Certe si resciverim|
sc. puniam te, quod
prae ira dicere non potuit.
(v. 15) Edixin tibi| ab-
hinc est epitrochasmus i. e.
dicti rotatio“. (cf. § 25).

red. B: „hoc enim dixit
(cod.: „dixi“): ut videar
metui certe si resciverim.
maxime enim debeo metui,
si fraudis forte resciverim“.

Hoc quoque loco pro red. A figuris in red. B sensus adnotationis praecedentis et versus Terentiani repetitur. — cf. Heaut. V, 1, 4 red. B: „haec singula pronuntianda sunt, ut stulti vis exprimi possit“. Hoc scholion bono intellectu caret; neque enim eo, quod verba singillatim pronuntiantur, stulti vis exprimitur; ex alte-

illis locis, fortasse quia usitatissimae sunt, quasi non vidit et in red. B transcripsit.

rius red. comparatione scholion antiquum et verum perspicitur, qua praebetur: „haec singula pronuntianda sunt per asteismum, ut st. v. e. p.“ — Ad extremum cf. Andr. V, 3, 11: red. B: „deinde concluditur accusatio per sententiam: „immo valeat habeat vivat cum illa.“ (v. 18). Pro „per sententiam“, quod hoc loco nihil fere significat, red. A „per synchoresin“ (cf. p. 83) affert; tum quidem et sensus evadit optimus et consensus aptissimus cum scholio Andr. IV, 1, 25, quod red. B deest, restituitur; hoc loco ab redactore figuras rei-ciente „synchoresin“ in „sententiam“ mutatam esse elucet ¹⁾).

Ergo figuras earumque definitiones red. A ipsi Euphraphio attribuendas esse et ex usu temporum et ex ordine consilioque, quo collectae sunt, et ex comparatione nonnullorum red. B locorum concludimus, ut redactor B commenti Eugr. scholia de figuris agentia eiecerit.

Idem aliis quoque red. A additamentis confirmatur.

§ 23. In red. A scholia, quibus alia atque de figuris praecepta rhetorica contineantur, exstare (cf. p. 9) commemoravimus. Gravissimum est ad Andr. I, 1, 24 illud de argumentorum locis, cuius pars tantummodo cum in editiones recepta sit, totum commentationi nostrae inserere cogimur. Est enim hoc:

„Argumentorum loci traduntur alii esse artificiales (cod. semper: „artificiales“), alii inartificiales. et inartificiales quidem ex auctoritate su- (3)

1) Mira neque, quia comm. in Heaut. Don. deest, satis aperta differentia schol. Heaut. V, 1, 77 est; red. A: „adeo exornatum| i. e. comptum per ironiam“. red. B: „a. e.| supra diximus exornatum et ad (cod.: „e dat“) poenas posse (cod.: „posset“) aptari“. cf. quae ad Eun. II, 2, 6 et ab Eugr. et in corp. Don. adnotata sunt.

- muntur vel opinione. artificiales vero aut a personis aut a negotiis; cum autem omne argumentum rei dubiae faciat fidem, his vel nostram vel adversariorum causam confirmamus vel infirmamus. Quorum loci sumuntur ante rem quidem, unde agitur: a persona, a causa, a tempore, a loco,
- (5) a materia, a modo, a ratione. In re, unde agitur: a toto, a parte, a genere, a specie, a differentia, a proprio, a definitione, a nomine. Circa rem, unde agitur: a simili, a dissimili, a pari, a contrario, a maiore, a minore, a praecedente, ab eo
- (10) quod simul est, a consequente. Post rem vero: ab eventu, a iudicatis. Qui loci ideo communes dicuntur, quia in omni genere causarum ex his argumenta duci possunt; nam a personis consideratur: patria, nomen, genus, corporis habitudo,
- (15) mores, vita, amicitia, aetas, incessus, vultus; vel aliter a persona: nomen, natura, victus, fortuna, habitus, affectio, studia, consilia, facta, casus et orationes. Distat autem inter argumenta rhetorum et philosophorum, quod philosophorum ita sunt
- (20) interdum necessaria, ut non sint (cod.: „sunt“) probabilia; rhetorum autem si sunt (cod.: „sint“) necessaria, semper erunt probabilia. Probabile autem dico verisimile, quod etiam vulgus probat et verum iudicat; haec igitur argumenta sparsim in
- (25) Terentio reperies nec unquam aliunde sumpta“.

Hic tractatus, qui accuratam argumentorum enumerationem et divisionem praebet, ex complurium scriptorum operibus compilatus est: v. 1—5: divisio in argumenta artificialia et inartificialia: cf. Cic. top. II, 8. IV, 24. cf. Jul. Vict. H. p. 395, 19. v. 5: argumenti definitio Ciceroniana: cf. top. II, 8. Cassiod. Gar. II p. 571 a. b. 577 b etc. v. 8—20: argumentorum distributio quadripertita = Jul. Vict. H. p. 395, 22 seqq.

v. 21—23: attributa personis: Cic. de inv. I, 24, 34. cf. Alb. H. p. 537, 5 et H. p. 593. v. 23—29: rhetorum et philosophorum argumenta: cf. Cassiod. Gar. II p. 572a.

Qui tractatus utrum Eugraphio an retractatori debeat, nunc quaestio est. Atque primum hoc dicimus: fontes tractatus eosdem esse atque quos locis aliis Eugraphio praesto fuisse enucleavimus; nam eum et Ciceronis opera rhetorica cognovisse et cum Julio Victore quodammodo consentire et Cassiodorium exscripsisse explicavimus (cf. p. 63. 64. 88. 89). Praeterea illa variis ex operibus compilata tam bene in unum et dilucidum tractatum conflata esse neminem fugiet, ut vix interpolatori tribui possint. Sed aliud accedit hoc: in fine tractatus (v. 29—30) haec argumenta enarrata neque aliunde sumpta apud Terentium inveniri dicuntur. Haec et optime ad Terentii virtutem oratoriam demonstrandam, id quod Eugraphius initio sibi proposuit, quadrant et per totum commentum diligentissime servata sunt; nam quamvis multa alia argumenta exstent (cf. Fortunat. H. p. 115. 116. Mart. Cap. H. p. 489), quaecumque in commento Eugr. adscripta sunt, ea ¹⁾ hoc tractatu comprehenduntur omisso uno argumento a coniugatis, quod in red. A Andr. V, 4, 44 verbis his adnotatum est: „credo credere| argumentum est a coniugatis. coniugata enim sunt credere et credo, sicut scribere et scriptor“. Neque hoc uno argumento apud alios tritisimo (cf. Cic. top. III, 12. Cassiod. Gar. II p. 578a et comm. in ps. 36 v. 21) tractatus hic de argumentorum

1) Red. A Andr. IV, 1, 51 „argumentum a nota“ affertur, quod ab argumentorum distributione non abhorret; nam id et a Julio Victore (H. p. 398, 15. Mart. Cap. H. p. 466, 24) et eiusdem redactionis A loco hoc (Andr. I, 1, 52): „sumpta definitione a nota, quia merendo, id est militando, pro corpore quaestum occipit (sc. meretrix)“ — ad definitionis argumenta computari videmus.

locis in suspicionem vocatur. — Quare optime Eugraphio attribuitur.

Alia quoque scholia red. A rhetorica melius Eugraphio quam posteriori retractatori adscribuntur. Andr. II, 3, 25 inductionis definitio Ciceroniana legitur (cf. de inv. I, 31, 51. cf. p. 9); Andr. II, 2, 13 scholio hoc: „et servat morem (cod.: „more“) rhetorum, ut brevis, ut apertus sit“ — usus Eugraphianus, quem supra commemoravimus (p. 63), servatur.

Nonnullis red. A scholiis rhetoricis in corpore Don. respondetur; praeclarissimi sunt loci hi: Andr. I, 1, 115: „et est locus argumenti, qui dicitur a contrariis“. cf. Don. — et Andr. IV, 1, 15: „postea deliberat, an ad eum eat et cum eo expostulet“ etc. cf. Don. Ad hunc consensum explicandum, quamvis multae exstent viae, simplicissima haec esse nobis videtur, qua scholia ea vere Eugraphiana esse et una cum ceteris rhetoricis in corpus Don. transiisse dicimus.

Videmus, quam difficilis quaestio de additamentis rhetoricis red. A sit; neque enim certa argumenta, quibus ea ipsius Eugraphii esse demonstramus, nobis sunt et tractationi, quam singulis locis adhibuimus, hoc illud opponi posse concedimus; tamen in universum hoc probabilissimum esse nobis videtur, his additamentis red. A rhetoricis habitum tractatus vere Eugraphiani conservari; itaque ea quoque ipsius Eugraphii esse et in red. B excidisse.

§ 24. Definitiones dialecticas in red. A inveniri supra (p. 9) indicavimus; eae pleraeque cum Cassiodorio (Gar. II p. 570) et Isidoro (or. II, 29), qui ad Marii Victorini librum regrediuntur, consentiunt; etiam in Cassiodorii commentariis in psalmos easdem definitiones invenisse nos iuvat. Exstant in red. A definitiones hae:

Andr. II, 2, 3: „et est hic species definitionis (cod. semper: „diffinitionis“), quae fit per laudem (id. Andr. I, 1, 35) vel vituperationem, vel definitio rhetorica, quae est ex arbitrio loquentis“. Cassiod. et Isid. def. duodecima; cf. Cassiod. comm. in ps. 110 v. 7 etc.

Andr. II, 3, 6: „pater est, P. | quae species definitionis dicitur a causa“. V, 3, 32.

Andr. III, 2, 19. cod. L² haec praebet: „denunciata sunt a mysi per axia(?)tiposin i. e. per quandam imaginationem“. Hic locus ex Cassiodorii verbis his (comm. in ps. 72 tit.) restituitur: „haec nona est species definitionis, quam Graeci κατ' ὑποτύπωσιν, Latini per quandam imaginationem dicunt“. (cf. Gar. II p. 570b. Isid. or. II, 29, 10). Ergo contextum sic emendamus: „renuntiata sunt a Myside per hypotyposin i. e. p. q. i.“

Andr. III, 3, 33 (cf. p. 26). III, 2, 6: „et est definitio qualitativa potestate, non actu“. Cassiod. et Isid. def. tertia. cf. Cassiod. comm. in ps. 21 v. 3 etc.

Andr. V, 4, 47: „est quoque decima species definitionis, quae fit per ostensionem veluti“. Cassiod. def. decima (Isidorus alia praebet); cf. comm. in ps. 48 v. 12.

Phorm. I, 2, 1 (cf. p. 12). Cassiod. et Isid. def. quarta.

Ergo definitionum quoque consensus inter red. A et Cassiodorii ¹⁾ cum alios libros, tum commentarios in psalmos est, ut eae una cum figuris indidem repetitis ab ipso Eugraphio scriptas esse concludamus.

Restat in red. A congeries illa scholiorum ex parte grammaticorum, quae utrum Eugraphiana an interpolata sint, diiudicari vix potest, quia pleraque tam triviale varietate generis sunt, ut certa veritatis falsitatisve nota poni non possit. Neque ad singula pertractanda, cum

1) Ex Isidoro eas definitiones sumptas non esse testis est locus Andr. V, 4, 47 (def. decima). cf. p. 114.

pleraque in editiones recepta non sint, aut locus aut tempus suppetit. Primum monemus, ne grammaticae adnotationes similesque, quae non tam ipsi interpretationi, quam scholae serviunt, ab initio suspectae sint. Nam quaecunque saeculi quarti atque recentioris aetatis commenta perlustramus, saepissime tales invenimus, ut eae minime ab Eugraphio in universum abdicendae sint. Deinde scholia permulta Donatianis tam similia esse intelleximus, ut ex commentariis Terentianis fluxisse putanda sint; locos nonnullos ad commentarios Vergilianos sive Aelii Donati sive Servii redire supra adnotavimus (cf. p. 37). Alios fontes atque quos ipsi Eugraphio fuisse enucleavimus, omnino non investigavimus, ut ea scholia additicia Eugraphii esse possint. Sed res incertissima est, praesertim cum scholia suppetant, quae interpolationem sapiunt: cf. Andr. I, 1, 28 („plerique omnes“): in utraque redactione „omnes“ supervacuum esse explicatur (cf. Heaut. IV, 7, 2), in red. A haec satis suspiciosa adduntur: „vel ita struendum: quod omnes faciunt adolescentuli, ut plerique ad equos et cetera, ut sic universalitatem ad singularitatem redegerit“. — Andr. V, 2, 3 in utraque redactione haec: „et singula pronuntianda sunt“ praescribuntur; in red. A (cod. P¹ Lindenbr.) stultissima haec adscripta sunt: „adventum tempus| pro: ad tempus ventum i. e. venisse“. (cf. p. 84 de soloecismo dicta). Neque omnino, ut hanc quaestionem penitus dissolvamus, satis accurata codicum notitia nobis est. Itaque nunc singula scholia red. A tractare desinamus et ad alteram redactionem transeamus.

§ 25. Adnotationum earum, quae in red. A desunt, certus fons neque investigari potest neque omnino existisse videtur, quia fere omnibus versuum Terentianorum sensus explicatur (cf. p. 10—12), ut eas adnotationes ex nuda fabularum cognitione haustas esse verisimile

sit. Jam supra (p. 91—93) nonnulla vestigia indicavimus, e quibus figuras orationis et Eugraphianas et ex hac redactione consulto eiectas esse probabile fiebat. Neque omnino red. A pertractata aliud quidquam relinquitur, quam ut red. B formam commenti Eugr. in brevius contractam memoriae traditam esse contendamus. Nam alia contractionis vestigia accedunt: utraque red. Andr. V, 3, 1 haec praebet: „quid ais omnium?] iracundiae familiare hoc esse saepe dictum.“ Ubi illud dictum est? In commentario red. B antecedente locus nullus invenitur (cf. Eun. I, 1, 14. Heaut. V, 1, 46. 77), sed in red. A unus vel duo hi: Andr. III, 2, 14: „certe si resciverim| sc. puniam te, quod prae ira dicere non potuit“ — et fortasse Andr. I, 1, 122 (adnot. de eclipsi figura; cf. p. 80 et Don. Andr. V, 3, 1). Haec scholia cum de eadem re agant et unum (Andr. V, 3, 1) ad antecedentia spectet, uni auctori adscribenda sunt et qui ad Andr. V, 3, 1 illud adiecit, eundem etiam schol. Andr. III, 2, 14 et I, 1, 122 scripsisse necesse est; i. e. scholia haec omnia vere Eugraphiana, nonnulla in red. B omissa sunt.

Simile exemplum hoc est: in red. A scholiorum genus hoc legitur: Andr. III, 4, 25: „astutia scelus malum et reliqua talia interiectiones sunt dolentis aut irascentis, quando ita ponuntur“. cf. Heaut. IV, 3, 38. Ad. IV, 2, 5 („sicut saepe docui“). Phorm. IV, 5, 11. Haec scholia haud dubie unius atque, cum ad Heaut. IV, 3, 8 illud etiam red. B sit, Eugraphii sunt. Neque vero scholium ad Andr. III, 4, 25, quod ipsius Eugraphii esse cognovimus, in red. B exstat, ut hoc a red. B auctore eiectum sit (de schol. Ad. IV, 2, 5. Phorm. IV, 5, 11 verba facere non possumus, quia cod. L¹ hi loci desunt).

Itaque red. B auctorem libros et pleniores et red. A similes exhibuisse atque in brevius contraxisse apparet.

Neque iam usque ad finem quaestionis huius progressi sumus; nam in numero scholiorum red. B, quae alteri desunt, quamvis multa loquacitati redactoris posterioris attribui possint, tamen etiam optima Eugraphioque dignissima inveniuntur. cf. schol. ad Andr. II, 2, 9—12: vide p. 11. — In Andr. sc. V, 6 red. A commentarius tam exilis est, ut scholiorum eorum, quae in red. B ad v. 1—12 adnotata sunt, nullum¹⁾ et solum ad v. 7 breve illud de argumento a repugnantibus afferatur. Itaque etiam in red. B scholia vere Eugraphiana quaeque in altera exciderint, conservata esse coniectura haud improbabilis est. Quam ad observationem confirmandam adnotationes red. B eas, quae artem rhetoricam tractant, summi momenti esse arbitramur; Andr. II, 2, 29 definitio in red. B praebetur haec: „proprie ‚magnum signum‘ dicitur (cod.: „dič“) in factis et dictis ad quaestionem argumentum collectum“²⁾. — cf. Andr. III, 4, 20: red. A.] „Remansit servus cognito (L¹: „cogita- [red. B.

tio“) consilio domini et (om. L¹) secum loquitur se iam esse periturum, quod eventus aliter ceciderit, quam ipse consilium non recta calliditate susceperit.

Ita secum loquitur haec;
et hic est allocutio (L¹:
„oblocutio“) habens
quid (L¹: „qd“) metuat
et quid velit. Nam

1) Usque ad verba ed. West.: „sed hos tollendos esse persuadet, quia (cod. L¹: „q“) sequitur“. — Quare cod. L² medio a tractatu eo, qui est de duplici Andr. exitu, incipit.

2) Novus iste verborum ordo redactoris esse videtur, veluti in eodem cod. L¹ Andr. I, 1, 19: „secundum supra divisionem positam“ (cod. L²: „sec. supra pos. div.“) et Andr. V, 1, 4: „generalem supra accusationem positam parum intellexerat“ (cod. L² deest).

red. A.	red. B.
et prius quid metuat (L ² : „qd metuit“): ,ni- hil preci est relictum‘ et cetera, in quibus hypozeuxis est; post quid velit: ,utinam mihi‘ etc“. —	(sic Lind.; cod.: „num“) quid metuat hoc est: ,nihil preci loci r. i. p. o.‘ (v. 22); nihil ergo causae est, quin (etc. v. 21) . . . et quid velit illo versu declarari (fortasse „declaravit“): ,utinam mihi‘ (etc. v. 27)“. —

Hoc red. B loco allocutionis mentio et divisio oportunitissime affertur, ut eam in commento Eugr. fuisse et in red. A periisse censeamus. (cf. Andr. I, 5, 54).

Ad extremum scholion red. B ad Andr. III, 3, 40 conferatur. Hoc enim non solum ad persuasionem perfectam indicandam aptissimum est, sed etiam, cum articuli deliberativi utilitatis et honestatis (cf. p. 26) comprehendantur, vere Eugraphianum esse cognoscitur, praesertim cum etiam in corpore Don. (v. 38; cf. v. 14) honesti articulus adnotatus sit, cuius apud Eugraphium nisi hoc red. B scholio mentio non fit.

Haec red. B exempla attulisse sufficiat. Ex qua utriusque redactionis comparatione sententiam hanc ducimus: neutra redactio plena vereque Eugraphiana est, sed quantum quidem ex codicum nonnullorum notione haurire potuerimus, utraque brevior et exiliore utitur forma, quam quae commento ipsius Eugraphii fuit. Red. A et ad verum commentum proxime accedere et paucis interpolationibus infecta esse, contra red. B a retractatore quodam multis scholiorum generibus singulisque scholiis omissis atque aliis substitutis elaborata esse nobis videtur.

Jam quaerentibus nobis, quemadmodum tantae differentiae irrepere potuerint, responsum datur hoc: omni-

bus in commentariis ad poetarum opera scriptis amplae lacunae magnaeque interpolationes facillime intercedere potuerunt propterea, quod illi saepissime non propriis libris tradebantur, sed in marginibus et inter lineas librorum mss. opera poetarum continentium adscribebantur itaque aetatem ferebant. Tum quidem commentarii secundum spatium, quod illis relictum erat, aut contrahebantur aut spatio suppetente additamentis inficiebantur, qua ratione magnas inter singulorum librorum contextus differentias praeberi nihil miri est. Tali modo corporis Don. formam infelicissimam, quae nobis tradita sit, exortam esse Umpfenbachius (Herm. II p. 337) coniecit: simili fato commenti Eugr. red. A deberi putamus; contra red. B formam plane immutatam retractoris cuiusdam industriae consilioque attribuimus.

§ 26. Cum hac sententia nostra observatio, qua conexus quidam admirabilis inter utramque red. vel potius inter codd. L¹ et L² explicatur, optime congruit. Uterque enim liber communibus nonnullorum scholiorum rhetoricorum corruptelis infectus est, quarum pleraeque scholiis corporis Don. similibus, quae ex commento Eugr. in illud corpus transcripta esse demonstravimus, sanari possunt. Dicimus praecipue locos hos:

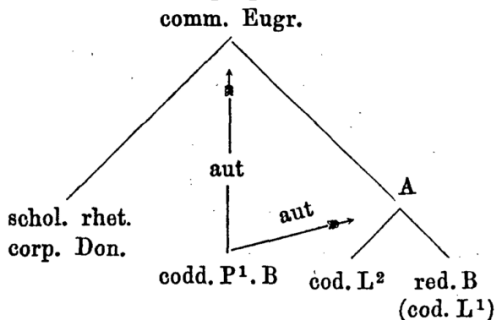
Andr. I, 1, 102: „trium partium“ loco duae tantummodo in codd. L¹ et L² afferuntur; tertia haud dubie e corp. Don. supplenda est, ut legendum sit: „a voluntate, a facultate, a summo ad imum“ (cf. p. 63).

Andr. I, 1, 110: cod. uterque: „namque duae partes sunt, quae reum solitae sunt defendere; derivatio causae“ etc. — altera pars in utroque cod. desideratur.

Andr. II, 1, 16: cod. L¹: „imperationem“. cod. L²: „impetrationem“; e corp. Don. scribendum est: „in petitione“. (cf. p. 69).

Andr. III, 2, 31: cod. uterque: „a me“; corp. Don. rectissime: „famae“. (cf. p. 66 adn.). —

Quae scholia corporis Don. e libro Eugr. eo fluxerunt, in quo loci hi sani erant; contra codd. L¹ et L² corruptelae communes ita explicandae sunt, ut uterque ad unum eundemque archetypum regredia-
tur, in quo corruptelae hae iam erant. Jam cum cod. L¹ unicum red. B exemplum adhuc cognitum sit atque codd. P¹ et B, quos red. A simillimos esse statuimus, ipsius commenti vere Eugraphiani exempla esse possint (cf. p. 16), hanc tabulam proponimus:

Huic argumento gravissimo necessitas ex comparatione demum ceterorum codicum afferri poterit; tamen sic quoque sententiae a nobis prolatae magnum pondus afferri existimamus.

IV.

De aetate Eugraphii.

§ 27. Neque Faernus neque qui eius editionem curavit, Victorius de Eugraphio praeter nudum nomen quidquam investigaverunt. Primus Lindenbrogius in elogiis veterum (ed. Ter.) Gerberti epistolam XI¹), in qua Eugra-

1) Gerberti opera omnia. ed. A. Ollerisius Paris. a. 1867.